

Major (RO)
FREDDY JÖNSSON HANBERG

Freddy Jönsson Hanberg utnämndes till reservofficer 1990, och till major 2008. Han är grundare av Totalförsvarsstiftelsen som finansierar studier inom totalförsvarsområdet och delar ut stipendier till exempelvis studenter och personer som arbetar med forskning och utveckling. Till vardags arbetar han som strategisk rådgivare åt privata och offentliga organisationer. Han har studerat internationella relationer, ekonomisk historia, freds- och konfliktkunskap, kulturgeografi, socialantropologi, organisation och ledarskap vid Göteborgs universitet, företagsekonomi vid Örebro universitet, kvalitets- och verksamhetsutveckling vid Högskolan Gotland, riskhantering i offentlig sektor på Handelshögskolan och Supply Chain Management på MIT. Han har genomfört nivåhöjande utbildning på Krigshögskolan och Försvarshögskolan, Strategisk/Operativ Logistik vid Försvarshögskolan, NATO:s logistikofficerskurs på NODEFIC i Oslo och NATO:s stabsofficerskurs på SWEDINT i Kungsängen. Just nu studerar han historia på halvfart vid Lunds universitet.

Försörjningsförmåga i kris och krig

Abstract: The principle of free and open trade is key to state vitality, whereby the integrity of the global supply chain is a hallmark of the modern global economic model. The ability to move goods and services unencumbered across land, sea and air-based supply chains is critical to this process. Risks in, and threats to, the supply chain are increasing with regards to volumes, impact, and variation. This development is not only driven by adversaries' innovation but rather the unmanaged risks of the modern, open, globalised, and digitalised society. What have Swedish politicians done so far with regards to mitigate and reduce risks? Have the authorities, public entities and businesses adapted to this new risk environment? The article describes developments during the last decade and also takes lessons identified from the initial phase of the Corona crisis into consideration.

Kursen "Strategisk/Operativ logistik" på Försvarshögskolan hade under början och mitten av 2010-talet starkt fokus på operationsplanering, främst internationella insatser och på kommersialisering av försvarslogistiken. Det fanns ingenting på kursen som handlade om försörjning av svenska förband i Sverige, än mindre försörjning av civila, samhällsviktiga funktioner och civilbefolkningen i krig. CJTF¹-konceptet var förhärskande och alla förutsatte att förband och staber skulle vara *combined* (flera länder)

1 Combined Joint Task Force. [Reds. anm.]

och *joint* (flera försvarsgrenar). Insats var samma sak som utlandsmission. Och det var förstås helt riktigt, det var i enlighet med Försvarsmaktens beställning.

Försvarsmakten genomförde dock redan 2012 en ledningsövning med fokus på väpnat angrepp mot Sverige på svensk mark. Som det så ofta fungerar så började man då i spetsen med manöverförbanden och övade deras ledningsförmåga. Så sent som under ledningsövningar 2014 var logistikpersonal ”*secondary training audience*”, i praktiken en del av övningsledningen, och när jag var chef för *Response Cell Logistics* under CJSE² 2015 var det Bogaland-scenario och CJTF för hela slanten. Logistikfältövningarna 2013 och 2014 hade dock tydligt nationellt fokus (jag deltog på båda och var momentövningsledare på den sistnämnda). Tur var väl det eftersom underhållstjänsten, försörjning av i Sverige insatta förband, prövades skarpt under Operation Örnen 2014 i samma veva som jag genomgick ovan nämnda kurs på Försvarshögskolan. Att det var marina förband var förstås extra intressant för läsare av denna publikation. Logistikerna under operation Örnen var lite av ett uppvaknande för många berörda. Jag gick som vakthavande befäl för FMLOG³ under den insatsen och fick ta en rad beslut som så här i efterhand känns smått obegripliga.

Mot slutet av ovan nämnda kurs hade eleverna gått igenom en rad internationella applex på operativ nivå och jag undrade då lite försiktigt när vi skulle tala om strategisk logistik? Kurschefen och läraren skruvade på sig varpå de undrade om inte jag kunde förbereda en sådan lektion! Jag tyckte nog att minst halva kursen borde handlat om strategisk logistik men nu blev det åtminstone en halv dag.

Jag fokuserade i mitt lektionsupplägg på tre perspektiv:

- Hot mot försörjningen
- Försvarsmaktens försörjning
- Försvarsmaktens strategiska miljö

Jag valde det nationella perspektivet mot bakgrund av övningarna KOMPASS och DAGNY samt den högaktuella insatsen Operation Örnen.

Hot mot försörjningen

För alla officerare är det viktigast att förstå hotet. Vad är det som kan hota riket i allmänhet och i det här fallet – försörjningen i synnerhet?

Jag presenterade på min lektion en rad exempel med tyngdpunkt på motståndarens fjärrstridssystem. Bekämpning av för samhället och Försvarsmakten kritisk infrastruktur skulle dagens angripare kunna göra på betryggande avstånd från eget territorium, lufrum eller territorialvatten. Mitt antagande bevisades året efter kursen, hösten 2015, när ryska örlogsfartyg avfyra kryssningsrobotar från Kaspiska havet mot mål i Syrien.

Den typen av kryssningsrobotar sägs ha upp till 4500 km räckvidd men som FOI förtjänstfullt visat⁴ så påverkas räckvidden av en rad omständigheter vilket gör den skarpa användningen av systemen intressant. I fallet ovan var skjutavståndet

2. Combined Joint Staff Exercise. [Reds. anm.]

3. Försvarsmaktens logistik [Reds. anm.]

4. <https://www.foi.se/rest-api/report/FOI-R--4454--SE>

någonstans mellan 1 000 och 1 500 km och som jämförelse är det 350 km från Kuriska sjön till Marinbasen i Karlskrona och från Kronstadt till Stockholm är det 650 km.

Det finns dock ingen anledning att anta att Ryssland skulle välja den typen av angreppsmetod initialt. Istället är det troligare att dolda och förnekbara insatser skulle användas för att lamslå det civila samhället och omöjliggöra mobilisering. Ett sådant scenario utvecklade jag tillsammans med några reservofficerskollegor under 2015 till ett typfall som vi döpte till ”Edmund”.⁵ Typfallet användes av Försvarsmakten under fältövningar där civila aktörer deltog och skarpa hemliga omfall av förklarliga skäl inte kunde användas.

Ett annat område som rönt stort intresse, kanske särskilt när det handlar om hot mot försörjning, är framväxten av specialförband och privata militära företag. Specialförband kan i kombination med andra delar av underrättelsetjänsten, inte minst så kallade illegalister, verka på djupet och över hela operationsområdet. Där kan de med gott om tid för förberedelser (vilket illegalisterna står för) åstadkomma mycket stor skada på infrastruktur, staber och ledningsplatser, omlastningsplatser, transportnoder och privata företag som är leverantörer till Försvarsmakten eller andra delar av totalförsvaret.

I Typfall Edmund, som nämnts ovan, har en mycket liten grupp av aktörer sprängt en lastbil med förare och filmat det hela, lagt ut på internet till allmän beskådan och sedan hotat med liknande aktioner var och när som helst, mot alla inom transportnäringen som verkar för det svenska totalförsvaret. I typfallet fick det effekter att alla transporter avstannade, då det är omöjligt för polis och försvar att ombesörja skydd och eskort för samtliga transporter i hela Sverige.

Försvarsmaktens försörjning

Försvarsmaktens försörjning bygger på egen lagerhållning och förädlingsförmåga och tillförsel av förnödenheter från det civila samhället. I den här artikeln behandlas främst det sistnämnda.

Någon nämnde i den här vevan att Försvarsmakten, fullt mobiliserad, ryms på Friends Arena⁶. Det illustrerade hur liten Försvarsmakten var – och i skrivande stund – fortfarande är. Någon annan gjorde en liknelse att Försvarsmaktens materielsystem är som djur på ett zoo. Man kan beskåda dem en i taget i en trygg och ostörd miljö där de fortfarande kan verka om de försörjs artificiellt. Med underhållstjänst och logistik var det nog så att det inte ens fanns att beskåda på zoo utan snarare på museum.

Idag har Försvarsmakten främst genom sin främste logistikföreträdare, Försvarslogistikchef Michael Nilsson (brigadgeneral) har i det närmaste utträttat underverk för försörjningsförmågan. Det har också inrättats en strategisk försörjningsfunktion på Ledningsstaben och relationen mellan Försvarsmakten och FMV bedöms vara bättre än på mycket länge. Nu har också FMV och Försvarsmakten fått genomföra en skarp insats tillsammans med Socialstyrelsen för att hantera försörjningen av den svenska sjukvården med vårdförmåga, sjuktransporter, skyddsmaterial, medicinteknisk utrustning och läkemedel under Corona-krisen. Det var en mycket bra ersättare för Totalförsvärsövning 2020, som tyvärr ställdes in på grund av just pandemin, dock endast

5. <https://totalforsvar.org/typfall-edmund/>

6. D.v.s. ca 50 000 personer. [Reds. anm.]

i detta smala perspektiv (försörjning av sjukvården med skyddsmaterial, medicinteknisk utrustning och läkemedel) men ändå.

Att Aurora 20 ställdes in var mindre bra men som tur är hann Försvarmakten med att genomföra en logistikledningsövning tidigare i år, innan Folkhälsomyndighetens restriktioner trädde i kraft och i sanningens namn var upprättandet av Älvsjö sjukhus och andra förbandsplatser i landet en avancerad insats som i högt tempo genomfördes med bravur. Även överlämnandet av skyddsmasker och annan skyddsutrustning var en väl genomförd skarp insats.

Nu byggs åter beredskapslager upp för att Försvarmakten skall ha rådighet över militärspecifika förnödenheter, reservdelar, ammunition m.m. och även livsmedel och drivmedel hålls i lager för att klara mobilisering, utgångsgruppering och initiala stridsuppgifter. Mycket positivt!

En annan viktig aktivitet är samarbetet med näringslivet. Jag fick uppdraget att arrangera Försvarmaktens försörjningsseminarium den 4 mars och 17 september i år. På dessa har Förvarslogistikchefen samlat totalt drygt 60 olika företag som är intressanta för Försvarmakten. Syftet med seminarierna är att långsiktigt bygga relationer och ur den här gruppen välja ut ett antal strategiska partners. Det är oerhört glädjande och kommer ha stor betydelse för Försvarmaktens uthållighet och förmåga att försörjas över tid.

Jag är idag betydligt mindre kritisk jämfört med vad jag var på min lektion i strategisk försörjning på Förvarshögskolan hösten 2014. Men bara om vi pratar om Försvarmaktens försörjning. När det gäller riket och totalförsvaret är det fortfarande lång väg att vandra även om det händer saker.

Försvarmaktens strategiska miljö

Försvarmaktens strategiska miljö inkluderar dels de politiska, ekonomiska och diplomatiska dimensionerna till exempel internationella samarbeten, forcerad anskaffning, beslut om beredskaphöjning etc. Men den inkluderar i detta perspektiv framförallt relationen till det civila samhället där till exempel näringslivet ingår. Att försörja den organisation som planerades för skulle, trots sin blygsamma storlek, ändå behöva baseras på stöd från civila och privata aktörer.

En observation jag gjorde under kursen 2014 var hur liten Försvarmakten har blivit i ekonomiska termer jämfört med civila organisationer. Region Stockholm omsätter dubbelt så mycket pengar som Försvarmakten. Volvo AB har dubbelt så många anställda som en fullt mobiliserad Försvarmakt. Ett 25-tal svenska företag har fler anställda än Försvarmakten har i fred. Detta innebär bland annat att Försvarmakten inte längre är en lika betydelsefull kund. Leverantörer prioriterar andra kunder som dessutom är lättare att göra affärer med. Upphandlingslagstiftning, sekretesskrav och krav på interna kontrollrutiner gör det svårt att vara en leverantör till Försvarmakten vilket i förlängningen påverkar försvarsförmågan. Näringslivet har också blivit internationellt, både på kundsidan och på ägarsidan. Det påverkar också relationen till Försvarmakten. Svenska företag som Ericsson, Telia, Volvo⁷ och Scania som haft stor

7. Volvo Cars är helägt av kinesiska Geely som även är näst största ägare i Volvo Group om man räknar röster, räknar man kapital är de största ägare med 8,2 % av kapitalet.

betydelse för försvarsförmågan har idag delvis utländska ägare och huvuddelen av sin omsättning utomlands.

Strategisk försörjning

När jag gjorde min värnpliktsutbildning på Göta Trängregemente, T 2, i Skövde producerades på regementet så kallade Etappbataljoner. Det var förband som skulle kunna verka långt från mobiliseringsområdet och utgjorde strategiska resurser främst för att kunna förstärka den dåliga infrastrukturen och bristen på försörjning som utgjorde ett utgångsläge för alla förband i övre Norrland. I dessa förband ingick så kallade etappsjukhus, stora fältsjukhus som skulle kunna ta emot tusentals skadade och verka långt från städer och infrastruktur. För att flytta dessa stora förband (och andra förband) genomfördes så kallade koncentrationstransporter på mer än hundra mil, understött av militärområdenas transportorganisationer. De grupperades dock bara en gång, omgruppering övades aldrig, de ersatte fasta anläggningar i glest befolkade delar av landet eller möjligen i områden som förväntades bli mycket förbandstäta där civila funktioner inte räckte till.

På den tiden var det Försvarsmakten som planerade för genomförandet av rikets överlevnad i händelse av en total avspärrning genom funktioner som Motorreparationstjänsten, Byggnads- och reparationsberedskapen och Pool-organisationen. Det fanns också civila försörjningsorganisationer inte minst så kallade K-företag (mer om det längre fram i artikeln). Det innebär att staten förutom stora beredskapslager också hade byggt upp en omfattande förädlingsförmåga och kunde hantera oerhört fragmenterade leveranskedjor. Detta påståande kräver en lite djupare förklaring:

Idag talas det mycket om nackdelarna med ”*just in time*” och ”*lean production*” samt de långa globala leveranskedjorna. Det har sparat mycket pengar för alla inblandade och möjliggjort närmast ofattbar tillväxt med påföljande positiva konsekvenser för välfärden. Grovt förenklat skulle man kunna säga att det är just detta som byggt upp den makalösa ökningen av välstånd och ökningen av levnadsstandard som främst västvärlden men också östra Europa och Ostasien upplevt de senaste trettio åren.

Men baksidan med den här typen av högeffektiva försörjningskedjor är att de blir känsliga för störningar. Små kriser och friktioner får stora konsekvenser. Om vi hoppar tillbaka till etappbataljonerna och de försörjningslösningar som skissades på under 1960-talets Sverige så byggde det på att Sverige hade en levande och väl fungerande lantbrukssektor där det fanns bönder som odlade grödor och höll boskapsbestånd över hela landet. Grundvattenbeståndet var det ingen som ifrågasatte och för alla varor som importerades, till exempel oljeprodukter, byggdes omfattande infrastruktur för att kunna lagra det bestånd som krävdes för att Sverige dels skulle klara en total avspärrning, dels det som skulle förbrukas under ett långt krig. Det senaste stora kriget varade i sex år, jag vet inte om det fanns lager för så lång tid men det var definitivt erfarenheterna från andra världskriget som var dimensionerande.

För såväl oljeprodukter som livsmedel fanns inom statens hägn god förädlingsförmåga. På taktisk nivå i form av kokgrupper, på operativ nivå i form av slakteri- och bageriplutoner och på strategisk nivå i form av krigsviktiga företag, K-företag – om vi bara håller oss till livsmedel. Även oljeprodukter kunde raffinerats, blandas och

hanteras, i viss mån ända ned på kompaninivå där det fanns rullande lager för oljor, fetter och lösningsmedel. Reservdelar, reparationer och underhåll av fordon kunde också hanteras ända ned på kompaninivå. Det är det jag menar med ”förädlingsförmåga” ovan. Det var inte bara så att vi inom landet kunde producera råvaror, vi kunde också på bredden – och viktigare – på djupet förädla råvaror. Några minns säkert K-företaget Algots som i krig skulle förse befolkningen med kläder. Om och om igen återkom scenariot ”total avspärrning”.

Idag har den förutsättningen fallit bort ur resonemangen. Det gäller såväl Försvarsmakten som andra myndigheter och politiker. Den tidigare inrikesministern Anders Ygeman (med civilt försvar i portföljen) påstod under Folk och försvars rikskonferens i januari 2017 att ”självförsörjning och stora beredskapsförråd tillhör det förgångna”. I regeringens strategi finns det därför inget utrymme för att bygga upp beredskapsförråd för att vara självförsörjande i händelse av krig eller en större kris, meddelade han via Dagens Nyheter.⁸

Det har sedan 2015 funnits en politisk vilja i Sverige att återta ett totalförsvar. Att just begreppet ”totalförsvar” används beror mer på att man inte ville ha en FRA-lagsdebatt igen. Ordet ”totalförsvar” används i de lagtexter som fortfarande är giltiga. Att ändra det begreppet hade varit juridiskt och politiskt nästan ogörligt. Men det hade kanske varit bra eftersom vi nu får en förödande dikotomi mellan krig och fred, mellan kris och krig och mellan krisberedskap och civilt försvar. Detta utnyttjas givetvis av angriparen och vi tvingas nu förhålla oss till det helt oreglerade begreppet ”gråzon” och det ännu sämre begreppet ”samhällsstörning”. Jag skrev om det på Kungl. Krigsvetenskapsakademiens blogg.⁹ Men det finns inget vettigt alternativ även om jag på sikt förordar begreppet ”samhällsförsvar” som Bengt Sundelius lanserade 2001.¹⁰

Under hela perioden 2015–2020 har totalförsvarsplaneringen och de politiska besluten tuffat på långsamt i god svensk förvaltningsbyråkratisk anda. Det tar mycket lång tid att få fram något underlag av värde. Men när det väl kommer så blir det ofta riktigt bra. Utredningarna om näringslivets roll i totalförsvaret och utredningen om en ny myndighet för psykologiskt försvar har kastat ljus över förutsättningar på ett bra sätt, även om vi är många som gärna sett mer framåtblickande. Tyvärr är tidsfaktorn mycket bekymrande. Det är långa ledtider från det att man beslutar om utredning, till dess att utredare tillsätts och när utredningen är klar tar det mycket lång tid innan utredningens förslag blir verklighet.

Därför har det varit mycket värdefullt för beredskapsansvariga myndigheter och politiker att tvingas hantera försörjningsfrågor under Corona-pandemin. Pandemin har inneburit död och lidande för många, det är oerhört tragiskt och jag lider med familjer och individer som drabbats. På den politiska nivån och på myndigheterna har dock erfarenheterna varit mycket användbara. Jag arbetade under våren 2020 åt Socialstyrelsens krisberedskapschef Johanna Sandwall, som konsult för att stödja utvecklingen av krisledningsstaben (jag ingick alltså inte i Försvarsmaktens bidrag). Jag har också under sommaren intervjuat alla berörda aktörer som haft något med försörjning att

8. <https://www.dn.se/nyheter/sverige/ygeman-kalla-krigets-civilforsvar-ska-inte-tillbaka/>

9. <https://kkrva.se/samhallsstorning-ett-grazonsbegrepp/>

10. *Totalförsvaret är överspelat - vi behöver ett samhällsförsvar!*, Bengt Sundelius. ISBN 9197332054

göra under krisens inledning. Jag skall av det skälet under hösten i år på Försvarsmaktens uppdrag skriva en rapport om hur Sverige hanterat försörjningen och även belysa värdet av de försörjningsseminarier som jag arrangerat för Försvarsmaktens räkning där ett 60-tal företag medverkat.

Sammantaget kan man konstatera att en total avspärrning nu plötsligt inte känns så avlägset längre. Även frågan om K-företag har hamnat i nytt ljus. Här vill jag lyfta fram Martin Allards bidrag till utredningen om näringslivets roll i totalförsvaret där han förtjänstfullt framfört behovet av att identifiera så kallad ”totalförsvarsviktig verksamhet” inom företag. Det är helt rätt angreppssätt – att mejsla ut vilken eller vilka delar av ett företags verksamhet som är totalförsvarsviktig och reglera den verksamheten men i övrigt inte påverka företaget som helhet. Det finns redan lagstöd för att hantera totalförsvarsplanering på den upplösningsnivån.

I mars i år inträffade en händelse som gav politikerna skrämselflicka. Franska myndigheter belade en leverans från det svenska företaget Mölnlycke Health Care med kvarstad efter att franska politiker bara några dagar tidigare infört en regel att landet har rätt att beslagta produkter som kan användas i kampen mot coronaviruset. Frankrike var inte det enda landet som införde den typen av restriktioner. Även Ungern, Tjeckien, Polen, Rumänien, Slovakien, Spanien och Italien har liknande regler. Trafikverket såg sig tvungna att i sina *worst case scenario* räkna med kraftigt störda godstransporter även mellan EU-länder. Till allas glädje fungerande i slutänden artikel 25.4.6 i Lissabonfördraget, detta torde vara enda gången sedan fördraget ratificerades 2007 som den prövats. Men vi fick anledning att ifrågasätta Anders Ygemans påståenden ovan och börja snegla på planering inför avspärrning som inte varit på tapeten sedan Kalla kriget.

”*Command Center*” var en enhet som sattes upp på Karolinska sjukhuset på initiativ av Scania men med stöd från sjukhusledningen och från den politiska ledningen i regionen. *Command Center* skulle stödja sjukhuset med upphandling och inköp av i första hand skyddsmaterial från Asien. De framgångar och motgångar som *Command Center* erfor under krisens första månader utgör ett värdefullt underlag för den som praktiskt skall utveckla näringslivets roll i totalförsvaret. När jag intervjuade personal som arbetat där framkom att bristen på beslut eller de långa ledtiderna mellan behov av avdömning till beslut var förödande. Detta ledde till att *Command Center* själva fattade beslut i syfte att ”lösa uppgiften”. Ett agerande som vi officerare känner igen oss i. Jag törst knappt citera ett arméreglemente i denna skrift men jag tror att alla officerare ställer upp på formuleringen ”*Obeslutsamhet och uraktlåtenhet att handla ligger en chef mera till last än misstag i fråga om val av medel*”. Så resonerade *Command Center*, vilket räddade liv, men ställde till det rejält för administratörer, inköpare och jurister. Tempoväxlingen mellan normalläge och kris var en stor utmaning.

Command Center kan sägas utgöra ett exempel på totalförsvarsviktig verksamhet i näringslivet, den term som utredningen myntade, men hela funktionen är också ett exempel på ett agerande som fungerar när riket är långt ifrån avspärrat. Problemen löstes genom att chartra civila flygplan och frakta skyddsmaterial främst från Kina. Det är sannolikt inte en lösning som kommer att fungera i krig.

Exemplen med Mölnlycke och Scania är symboliska men mycket talande för utmaningarna inom området ”strategisk försörjning”.

Sjöfartens och hamnarnas betydelse för strategisk försörjning

Den 25 maj i år skrev ledamoten i Kungliga Örlogsmannasällskapet och Kungliga Krigsvetenskapsakademien (tillika min kurskamrat från FHS HROK) RO/Övlt och forskningsledare på FOI, Niklas Granholm en synnerligen välformulerad artikel i *Dagens Industri*.

Han skrev att ”den globala handeln hålls igång av cirka 50 000 större handelsfartyg och runt 300 miljoner containrar. Sjöfarten, liksom övrigt transportarbete, har ökat år från år och allt mer av det som tillkommer läggs till havs. Sjöfarten är en central del av en globalisering med en mycket lång historia som bidragit till kraftigt ökat välstånd, inte minst under de senaste 20 åren. Sverige, med relativt långa avstånd till marknaderna för avsättning, är starkt beroende av denna sjöburna export och import för välstånd och folkförsörjning.”¹¹ Jag kan bara instämma. Vi är också på ett svårförutsett sätt beroende av andra länders processer och tillgångar.

Under detta märkliga år, 2020, uppstod en situation som i det närmaste måste klassas som en svart svan när det plötsligt blev brist på containrar. Containrar blev kvar i kinesiska hamnar, vilket ledde till brist på tomma containrar i Europa och Nordamerika. Dessutom försenades lossning och lastning av produkter, vilket förvärrade problemet ytterligare. Containertrafiken i kinesiska hamnar minskade med upp till en tredjedel till följd av pandemin. PostNords dotterbolag *Direct Link*, som ansvarar för paketleveranser från bland annat Kina, upplevde i februari en 90-procentig minskning i flödena av företagspost från Kina.

Det talas inom landkrigföringen om ”kanaliserande terräng”. Detta innebär att kuperad, stenig eller skogbeklädd terräng inte är farbar med alla slags fordon, ibland inte med några fordon alls. Armén är hänvisad till framryckningssvägar på djupet där även underhålls- och understödsfordon kan ta sig fram. Denna utmaning har inte flottan till sjöss i samma utsträckning men däremot är fartyg starkt beroende av fasta anläggningar i hamnar och bunkringsplatser. Kanaliseringsresonemanget är därför giltigt även för förmågor på köl. På land tillkommer dessutom behovet av omlastningsplatser till exempel mellan stora och små lastbilar eller mellan tåg och lastbil.

Med detta vill jag illustrera att ingen kedja är starkare än sin svagaste länk. I försörjningskedjorna (*supply chain*) finns det idag många svaga länkar. En av dem är hamnarna som är få till antalet och som ligger i utsatta positioner. Det krävs inte mycket för att stänga ned Göteborgs hamn, något som det spelas tydligt på i tidigare nämnda Typfall Edmund. Vägarna från Göteborg österut går genom en ravin, norr- och söderut passerar stora vattendrag på broar. Det går att stänga Göteborg på mer än ett sätt, ur ett transport- och logistikperspektiv. Vilka hamnar skall ersätta Göteborg? Sne gla inte på Norge, den enda stora hamnen som kan matcha är Bergen med ungefär samma lastvolym som Göteborg men det är i första hand en petroleumbulkhamn, inte en containerhamn. Hamnen hanterar en halv miljon ton containergods att jämföra med Göteborgs som hanterar 40 miljoner ton containergods. Dessutom faller transportstråken

11. www.di.se/debatt/var-ekonomi-behover-sakra-och-fria-farleder/

från Bergen till Sverige under kategorin ”kanaliserande terräng”. Järnvägen är tunn, det finns bara ett spår. Trondheim och Oslo är små hamnar jämfört med Göteborg.

I Sverige är alternativen Malmö och Helsingborg som tillsammans hanterar runt 30 miljoner ton gods men stora delar är beroende av lastbilar och trailers. Den typen av containerfartyg som tar 20 000 TEU¹² och som började anlöpa Göteborg 2015 kan inte gå in till någon annan hamn i Sverige. När jag träffade Göteborgs hamn för några år sedan ville de helst inte prata om att hamnen skulle kunna stängas och när jag pressade dem något fick jag svaret att man alltid kan gå på räls och hjul från Rotterdam. Det är i mina ögon ingen bra kontinuitetsplan. Idag resonerar man annorlunda och politiken har nu åter börja acceptera att vi behöver en betydligt bättre militär närvaro i Göteborg, men även en tydlig politisk och strategisk prioritering av de små resurser som står till förfogande.

Chefen för tredje sjöstridsflottiljen uttryckte sig glasklart i september i år:

”Ingen vet hur nästa konflikt kommer att se ut, men det är mycket som talar för att svåra strategiska val kan behöva göras: Ska Sverige försvaras i öster, försörjas i väster eller ska Östersjöinloppen hållas öppna? Dagens marin klarar inte av alla tre uppdragen samtidigt och framför allt inte uthålligt.¹³”

Vad händer nu?

För den som enbart följer nyheterna i dags- och kvällspress eller ännu värre genom sociala media kan det verka som att regering och myndigheter inte gör något åt situationen, men det händer trots allt en hel del. Förutom redan nämnda utredning pågår till exempel utredningen ”Hälso- och sjukvårdens beredskap och förmåga inför och vid allvarliga händelser i fredstid och höjd beredskap”¹⁴ sedan 2018. En delredovisning lämnades i april i år och slutredovisning skall lämnas i september 2021. Delredovisningen konstaterade inte helt oväntat att det måste finnas mer läkemedel och sjukvårdsmaterial i Sverige och att det måste lösas i en gemensam struktur, mot bakgrund av Apotekstjänst-skandalen i höstas fick utredaren redan då tilläggsuppdraget att titta på beredskapslager.

I juli i år fick FOI i uppdrag att analysera frågor om en nationell försörjningsberedskap. Uppdraget förväntas ge ytterligare underlag inför det fortsatta arbetet och regeringen avser att i ett nästa steg tillsätta en utredning om en nationellt samordnad försörjningsberedskap¹⁵.

Försvarshögskolan får 14 miljoner av KK-stiftelsen för ett forskningsprojekt som syftar till att stärka Sverige i händelse av krig eller kris. Projektet ska under fyra år undersöka hur försvarsindustrin och försvaret kan arbeta tillsammans för att stärka

12. TEU=Twenty-foot Equivalent Unit (motsvarar en tjugofotscontainer)

13. <https://kkrva.se/ett-marinstrategiskt-dilemma/>

14. https://www.regeringen.se/4a32b0/contentassets/7a8142693a504ed79819bc6ca4fe316d/halso-och-sjukvardens-beredskap-och-formaga-infor-och-vid-allvarliga-handelser-i-fredstid-och-hojd-beredskap-dir2018_77.pdf

15. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/07/foi-ska-analysera-nationell-forsorjningsberedskap/>

industrins globala konkurrenskraft i fredstid och samtidigt säkerställa kapaciteten i försvarets försörjningskedjor i kris eller krig.¹⁶

Andra myndigheter och aktörer gör viktiga insatser för ökad försörjningsförmåga. I mars i år presenterade Livsmedelsverket, Jordbruksverket och Statens veterinärmedicinska anstalt en rapport där de på uppdrag av regeringen lämnat en gemensam syn på behov och åtgärdsförslag gällande livsmedel- och dricksvattenförsörjning, för den fortsatta inriktningen av det civila försvaret.¹⁷

Ett annat arbete av stor betydelse är Sten Heckschers utredning om hur ett svenskt system för granskning av utländska direktinvesteringar inom skyddsvärda områden kan utformas. Syftet är att kontrollera uppköp och strategiska förvärv av bolag med säte i Sverige vars verksamhet eller teknologi har betydelse för säkerhet eller allmän ordning. Utredningen har redan renderat en lag som träder i kraft i december.

Totalförsvarsstiftelsen drar sitt strå till stacken och lämnade i augusti över en studie om hur civilt försvar kan finansieras där en rad olika finansieringsformer beskrivs. Detta är något av en gordisk knut idag, politiken och regeringens utredare krånglar till frågan i onödan. Vi skriver i studien om ett Alexanderhugg som omvandlar frågan till ett Columbi ägg! Studien ingår i Kungl. Krigsvetenskapsakademins projekt ”Säkerhet i morgondagens Europa” som delges Regeringskansliet, Försvarsberedningen, berörda myndigheter och utvalda statliga och privata aktörer.

Jag ser med tillförsikt på framtiden, Sverige är ett ingenjör- och innovationsland. Vi kommer att hitta lösningar på de utmaningar som tornat upp sig och vi kommer att lyckas. Det enda hindret är de långa ledtiderna i den offentliga förvaltningen, det är synd att krisen måste vara ett faktum innan tempot växlas upp.

16. <https://www.fhs.se/arkiv/nyheter/2020-06-30-forskningsprojekt-med-forsvarsindustriska-starka-sverige-i-kris.html>

17. <https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/om-oss/redovisade-reguppdrag/oppnen-sammanfattning-livskraft-matt-och-frisk.pdf>